

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

August/September 1985

257 - 43. årgang

KAAREGAARD

*Et smukt billede af den gamle »Kaaregaard« i Badstrup. Kaaregaard var tidligere formand Chr. R. Christensens fødegård, som han drev i mange år.
I dag er det sønnen Carl Martin Christensen, der sammen med sin kone driver gården.*

**Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening**
oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
telefon 09-32 14 61.

**Kasserer, sekretær og
annonceekspedition:**

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvangen 9, 2840 Holte,
telefon 02-80 25 37 (bedst kl. 17-19).
postgiro nr. 8 08 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Slægtsgaardsarkivet er p.t. under flytning
Arkivar Else-Margrethe Ransy,
Udbygade 19 I, 2200 København Ø
træffes på tlf. 01-37 73 22 tirsdag og onsdag 14-16
(fortrinsvis folketællinger)

Genealog Bo Johansen

St. Strandstræde 4 I, 1255 København K
træffes på tlf. 01-11 67 20 torsdag 15-16
(fortrinsvis gård- og slægtsundersøgelser)

Foreningens revision:

Gårdejer Vagn Mathiasen, »Solgaard«, Langerød
Økonomikonsulent Peter Schou Andersen,
Nordsjællands Landboforening, Hillerød.

Hovedbestyrelsen:

Formand: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
4100 Ringsted, tlf. 03-61 00 23.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul,
Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle, tlf. 05-86 50 21.

Formand for bladudvalget.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, »Friefelt«, Frifeltvej 6,
6870 Ølgod, tlf. 05-24 30 87.

*Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.**Formand for arkivudvalget:*

Gårdejer Vagn Mathiasen, »Solgaard«, Toeltvej 4,
Langerød, 3480 Fredensborg, tlf. 02-19 38 37

Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal,
9850 Hirtshals, tlf. 08-97 11 66.

Gårdejer Knud Raunkjær, Magnolievej 114,
6880 Tarm, tlf. 07-37 30 08.

Gårdejer Peder Nørgaard Larsen, »St. Engeborg«, Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. 07-52 24 85.

Gårdejer Niels Sehested, Herredsvej 2B, Holmstol,
8883 Gjern, tlf. 06-87 50 19.

Gårdejer Henry Slemming, Hammelevvej 23,
Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 06-32 01 99

Gårdejer Hans Kloppenborg Skau, »Skovgaard«,
Skovgårdsvej 15, Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 04-57 72 21

Gårdejer Carl Martin Christensen, »Kaaregaard« Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby, tlf. 09-85 11 74.

Gårdejer Hans Peder Madsen, »Mariesminde«, Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. 09-97 23 21.

Gårdejer Meta Larsen, »Skovvang«, Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. 03-82 51 45.

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, »Vestervang«, Marrebæk Tværvvej 5,
Marrebæk, 4873 Væggerløse, tlf. 03-87 73 57.

Gårdejer Aage Tolstrup, »Stangegaard«, Skarpeskadevej 6,
Aarsballe, 3700 Rønne, tlf. 03-99 92 77.

Æresmedlem af foreningen.

Revisor Kr. Foged, København.

Ved Høsttide

Så har vi oplevet det igen - høstdagene med sol, drivende grå skyer, en velsaget luftning over landskabet og de små søjler som er et af naturens mærkværdigheder, hvirvelvindene. De viser at nu er det høst. En kølig og regnfuld sommer svandt og det blev sanketid med opgørelse og sammenligning, og vurderingen begyndte om næste års indsats. Sorter passerer tankegangen, skal - skal ikke = vinter - eller vårafgrøder, korn eller raps osv.

Det blev et rimeligt høstresultat, en middelhøst. Ikke rekord, hverken i top eller bund. Det giver en baggrund og et grundlag for den fremtidige gerning på det jævne.

Det betyder forhåbentligt at de mange med store byrder kan overleve økonomisk og menneskeligt med håbet bevaret og med lysten i behold til at gå videre i et landmandsvirke der omsætter sig i investeringer og nydannelser der gør fundamentet stærkere.

Og vi ved at forude ligger nye år med stadig bedre betingelser for avl og udbytte. De nye sorter og mere effektive påvirkninger af disse gennem gødningstilførsel m.v. og en jordbehandling der forbereder og aflutter processen perfekt giver stadig nye perspektiver for gerningen.

Det er dage med arbejde og tænkning nu, og de gør bondegården til et vigtigt centrum for afgørelser der også griber ind i den nationale tilværelse. Om årets resultat i dansk landbrug giver et valutaresultat netto på 30 eller 40 milliarder er ikke ligegyldigt. Og også derfor bør samfundskræfterne (især de politiske) lette bondebruget og dets trofaste og virksomme mennesker mest muligt.

Lad det blive sagt atter en gang, at sanering, skattelettelse, en moderniseret landbrugslovgivning og dertil en øget forståelse og aktiv medleven fra brede kredse vil bære gennem meget.

- Nu er så også kommet takketiden. Høstgudstjenesten kalder om et par uger. Erkendtligheden overfor alle der hjalp med og beretningen til flere sider i familiekredsen hører med. En nytidsbonde må handle i et bredt og åbent syn hvori også ses tilfredshed ellers går det ikke - selv om det kan være svært. Og den kan ligge i verslinierne »Og det er al den jord jeg har, og alt hvad jeg begærer«. Og står familien på gården sammen ses den skønne livets orden.

Jens P. Petersen

Strassbourg - Bruxelles

Slægtsgårdsforeningens studietur i dagene 6-11 oktober til EF-Parlamentet og EF-Kommissionen har et begrænset antal ledige pladser. Henv. omgående til Jens P. Petersen der leder turen 03-61 00 23.
Den koster ca. 1700 kr.

KAAREGAARD

Slægtsgården Kaaregaard
mat. nr. 1, 3e og 3t
Badstrup by, Skamby sogn, Skam herred, Odense amt.
Nuværende ejere Kate og Carl Martin Kaare Christensen

Byen Badstrup er første gang nævnt som Barstrup i 1391 af et tingvidne, som var bonde på selvejergården og herredsfoged.

Byen bestod i årene 1500-1700 af 5 gårde: 1 stor selvejergård, 2 gårde som var halvt så store og 2, som havde et areal på $\frac{1}{4}$ af selvejergården. En af de to sidste var den heromtalte slægtsgård.

Gården indtog i middelalderen en særstilling i byen, idet den var kirkegård, hvilket betyder, at jorden var tillagt Skamby kirke. Den kom derfor til at svare afgift både til kirken, og til den katolske biskop over Fyns stift.

Gården var i 1500 tallet ikke ret stor, men fik på det tidspunkt tillagt ekstra jord fra Ulkendrup - en lille by i Lunde sogn, som nedbrændte i 1500. Byen blev ikke genopbygget, og jorden deltes i 8 lige store parter mellem 4 gårde i Thorup, 2 i Skamby og 2 i Badstrup: selvejergården og kirkegården. Disse oplysninger finde i jordebog over Odense len fra 1558, men fordelingen er formentlig sket længe før.

Fra 1500 måtte gården svare afgift til:

Skamby kirke 6 skæpper byg - 18 skilling

Hospitalet i Odense 18 skæpper byg

Kronen - Odensegaard len 45 skæpper havre

1687 solgte Skamby kirke jorden til Peder Rodsteen, men 1695 kom den tilbage til Kronen, og blev udlagt til ryttergods, så afgifterne skulle bruges til at opretholde enevældens hær. Dog skulle der stadig betales afgift til kirken.

Men riget fattedes penge, så gården blev, sammen med 3 andre i byen, i 1718 solgt til kammerherre og overkrissekretær Christian Carl von Gabel. Han solgte dem året efter, sammen med Uggerslevgaard, videre til Grevskabet Gyldensteen, som alle gårdene blev underlagt.

Der blev nu tale om en ensartet administration af gårdene, og de blev pålagt betydeligt hoveriarbejde, men man ved ikke hvor meget. En af gårdene i Badstrup blev i 1750 fritaget for hoveriarbejdet mod betaling af 7 rdl. årligt til Gyldensteen. Da dette beløb er temmeligt stort, efter datidens pengeforhold, skønner man, at hoveriarbejdet har været temmelig omfattende.

Da Grevskabet Gyldensteen nu var ejere af byen Badstrup, kunne de gøre, hvad der passede dem, og i 1750'erne nedlagde de 2 af gårdene, og jorden blev delt mellem de 3 andre. Tilbage blev, som i dag, 3 lige store gårde med et jordtilliggende på 60 tdl. hver.

Der skulle stadig svares afgift til kirken i alt fald op til 1796. I 1798 blev byen udskiftet fra byfællesskabet, og jorden fik nogenlunde den beliggenhed, den har i dag. Matrikelark fra 1809 skildrer gårdens jord: hovedlod nordvest for byen ved gården og udlod syd for byen, ca. $54\frac{1}{2}$ tdl. ialt.

Indtil 1945 var jordtilliggendet nu det samme. Der blev tilkøbt mindre arealer i 1945, 1948 og 1951. Stuehuset, som står endnu, blev opført i 1850'erne. Gården blev købt fri af Gyldensteen 1853.

Den ældst kendte beboer af gården er Morten Knudsen 1542, og man har nu optegnelser over forskellige beboere, som ikke kan spores til den nuværende slægt.

Hans Jørgensen 1699-1764 er den første af slægten, som bevisligt har boet på gården, men han kan udmærket have haft forbindelse til de forrige beboere, da der mangler kirkebogsop-
tegnelser, skrifter og fæster for en årrække. Hans Jørgensen og hans hustru Kirsten Rasmusdatter 1692-1768, menes ikke at være døbt i Skamby kirke, så måske er det en helt ny slægt, som er kommet til på det tidspunkt. Det var i Hans Jørgensens tid, at omlægningen af gårdene i Badstrup blev gennemført af Grevskabet Gyldensteen.

Hans Jørgensens svigersøn Morten Jensen 1726-1801 fra Nørreby Klinte fik fæstebrev på halvdelen af gården i 1758. Han blev gift med Maren Hansdatter 1720-1796. Den anden halvdel af gården fik han ikke fæstebrev på, men han drev hele gården. Han har måske været velstillet og sikkert dygtig, for der kom tilsyneladende velstand til gården med ham.

Fra en jordebog fra 1791 kan man se, hvad der avledes på gården i et middelår: 27 tdr. rug, 45 tdr. byg, 24 tdr. havre, $1\frac{1}{2}$ tdr. boghvede og 6 tdr. ærter. Der var 6 heste, 1 fæl, 5 køer, 3 ungnød, 12 får, 9 lam og beder, 1 svin og 3 smågrise.

Morten Jensens datter Kirsten Mortensdatter 1768 blev gift med Niels Clausen 1766-1808 født i Roerslev, Nørre Næraa sogn. Han fik, mod betaling af 133 rdl. og 2 mark til Gyldensteen, fæstebrev til gården 1796. Han skulle forrette hoveri hvert år: 10 pløje- og harvedage, 36 andre spændage og 35 gangdage.

Kirsten giftede sig igen efter mandens tidlige død med Christian Rasmussen 1778-1851 fra Bolmerod, Skamby sogn. De fik fæstebrev på gården.

1823 afstod de gården til Frants Nielsen 1793-1886 fra Melby, som i 1822 blev viet til Karen Nielsdatter 1802-1868. Hun var datter af Niels Clausen og Kirsten. 3 gange er gården nu gået videre til en datter og svigersøn, skønt der i 2 af familierne også har været sønner. Der står ingen steder noget om, hvorfor sønnerne ikke har overtaget gården.

Det blev Frants Nielsen, som i 1854 købte slægtsgården fri af fæsteforholdet til Gyldensteen. Han blev dermed den første selvejerbonde, og han betalte 7.320 rdl. for gården.

Hans søn Christen Frandsen 1824-99 overtog 1868 gårdne og giftede sig med Ane Marie Rasmussen fra Taastrup, Lunde sogn 1840-1927. De fik 5 sønner, hvoraf den ældste døde af tuberkulose 12 år gammel. Martin Christensen 1871-1905 var søn nummer 4. Han blev elev på Ryslinge højskole, og der er bevarret nogle af hans smukke og sirlige notater fra den tid. De vidner om, at han var en meget velbegavet ung mand. Han var aktiv indenfor gymnastik og skytteforening, og som soldat blev han underkorporal. Hans far døde 1899, og i 1902 afstod hans mor gården til ham.

Samme år blev han gift med Karoline Nielsen 1877-1928 fra Skamby. De fik kun 1 barn sammen: Christian Rasmus Christensen født 8. april 1903. Kort efter brylluppet fortalte Martin sin unge kone, at han var alvorlig medtaget af tuberkulose, om var den tids folkesygdom. Han døde juledag 1905, og efterlod sig en ung enke og en $2\frac{1}{2}$ år gammel søn.

Karoline stod nu tilbage med den store opgave at føre slægtsgården videre for sin lille dreng. Det blev for uoverskueligt for hende, og hun valgte at sælge og flytte hjem til forældrene i Skamby med Christian. Hun blev dog hurtigt klar over, at dette var en håbløs situation, og hun besluttede lykkeligtvis at købe

gården tilbage. Det må have været en stor og vanskelig beslutning, som vidner om en kvinde, der både har haft mod, karakterstyrke og kræfter til at erkende sin fejltagelse og ændre den. Desværre har ingen af os, hendes børnebørn, kendt hende, da hun døde allerede i 1928. Far beundrede hende, og han var hende dybt taknemmelig, for hendes handling dengang.

1. november 1906 flyttede hun så tilbage til Badstrup med Christian og sine forældre. Der begyndte nu en slidsom årrække med at få økonomien i orden igen, men det var fremgangstider for landbruget, og kravene var ikke så store. Allerede i 1921 var gården gældfri efter salg og genkøb. Heldigvis fik hun i 1907 en bestyrer Anton Olsen 1884-1937 fra Kløv ved Thisted. De giftede sig senere, og i 1910 kom der en lillesøster Marie på gården. Der skulle nu komme nogle lykkelige år for den lille familie, med voksende velstand og gode forhold for landbruget. Men Karolines forældre, som var flyttet med tilbage, var svage, og moderen sad lammet efter en hjerneblødning fra 1914 til sin død 1921, året efter sin mand.

Årene op til første verdenskrig var gode tider, og på gården blev der skabt en fin besætning af R.D.M. køer. Stammoderen var en kalv, som Karoline havde haft med fra forældrenes gård, da den blev solgt. Denne besætning skulle blive elitebesætning helt op til 1960'erne, og i tidens løb er der solgt mange avlstyre fra den.

Fra århundredeskiftet og frem kom der gang i de tekniske fremskridt indenfor landbruget. Den første selvbinder kom til gården 1907, og den blev købt i fællesskab med naboen. 31. oktober 1908 blev det elektriske lys for første gang tændt på gården. Det var i elektrisitetsens spæde barndom, og der var mange, der var skeptiske. Installationerne var da heller ikke alt for gode, så i det første tiår opstod der mange gårdbrande. Der blev på gården installeret 29 lampesteder og en 6½ hk. motor, som holdt i 45 år. Elektrisiteten medførte også køb af tærskværk. 1922 blev der indlagt vand på gården, og det var en stor lettelse, at man slap for at slæbe vandet til alle dyrene. 1923 kom den første bil til gården og i 1927 radio og telefon. Centralvarme 1930 og 3 år senere badeværelse med træk og slip, et af de første på egnen. Malkemaskinen, som kom i slutningen af 30'erne, blev en skuffelse, og den blev ret hurtigt gemt væk. Den stod så ubenyttet til 1953, da det ikke længere var muligt at skaffe folk til håndmalkning. Der kom traktor på gården 1952, og de sidste 2 gamle heste måtte væk 3 år senere. De havde nærmest stået til pynt de sidste år.

Der var blevet opført en ny staldlade 1907, og i 1911 en ny svinesti, så der nu var grundlag for produktion af ca. 50 slagtesvin om året. 1913 blev gården frilagt, og haven fik stort set det udseende, den har i dag. Stråtagene på udbygningerne blev udskiftet med cementtag 1919.

Christian havde fået tilbud om at studere, men havde ikke spor lyst, så det blev besluttet, at han skulle følge i sin fars fodspor, og engang overtage slægtgården i Badstrup. Efter sin konfirmation blev han karl derhjemme, og han begyndte ret hurtigt at interessere sig for politik og samfundsproblemer. Genforeningsproblematikken og grænsedragningsstriden var nogle af tidens store emner, som han var meget optaget af. Han blev medlem af K.U. og traf for første gang Christmas Møller, som senere skulle få stor betydning for ham.

1921-22 blev Christian elev på Ryslinge højskole. På det tidspunkt var der en ret heftig kirkestrid i Ryslinge, som han blev meget optaget af. Denne kirkestrid bevirkede, at der kom udsædvanlig mange mennesker til de møder og øvrige arrangementer, der blev afholdt på skolen. Han fik på højskolen lært et ordentligt dansk, som senere skulle blive til stor gavn for ham. Det blev for ham en meget spændende tid, som kom til at bety-

de meget for ham. 1925-26 kom han til Dalum landbrugsskole. Det var i et af forstander Petersen-Dalums første forstanderår. Kammeratskabet med jævnaldrende, ligestillede der var værdifuldt for ham.

Han blev mere og mere involveret i politik, og det medførte, at han blev landsformand for K.U. 1929-32. Han blev tillige opstillet som folketingskandidat i den hjemlige kreds Otterup. Han fik i 1929 så godt et valg, at han blev 1. suppleant i Odense amt.

Det var under arbejdet i K.U., Christian traf Ellen Margrethe Kristensen. Hun var født 1903 i Thisted, hvor hun var kontorassistent på dommerkontoret. Hun var den tredje af en søskendeflok på 10, og hendes far var tømremester i Thisted. Ellens forældre havde truffet hinanden på Vestbirk højskole, så også på den side har interessen for uddannelse stået højt. Ellen og Christian havde mødt hinanden allerede i 1925 og 19. januar 1933 blev de gift i Thisted kirke. Christian havde overtaget gården 1. november 1932 for en købesum på 67.200 kr.

Det blev en stor omvæltning for Ellen pludselig at stå med ansvaret for folkehusholdning, efter at have været kontorassistent i mange år. Hun havde dog i starten god hjælp af Christians søster Marie, indtil hun i maj 1933 blev gift og flyttede til en gård i Ebberup. Hun havde fra moderens død 1928 stået for husholdningen. Anton blev ligeledes boende hos dem nogle måneder, inden han købte hus i Slevstrup. Han havde været en god mand for gården og familien i de år, som var gået.

30'erne var en hård tid for landbruget, men Ellen og Christian havde fået en god start, og de klarede sig igennem, uden alt for store problemer. For dem blev perioden nærmest en fremgangstid, også fordi de var begyndt på det mest kritiske tidspunkt. Deres fremgang skyldtes ikke mindst den gode stambesætning, hvorfra salget af årstyre indbragte en god årlig indtægt. Før krigen kunne enkelte tyrekalve sælges for op mod 3000 kr.

Christian koncentrerede sig i disse år helt om landbruget, og det politiske arbejde gled i baggrunden, selvom han stadig var kandidat i Otterup kredsen. De gik igang med modernisering af stuehuset sidst i 30'erne. Det gamle stråtag blev erstattet med rødt tegl, og der kom kvist til gården og værelser på loftet. Karlekamrene blev moderniserede ved samme lejlighed. Alt dette kostede 5000 kr., men folk sagde alligevel de var tossede, at bruge så mange penge til modernisering.

Februar 1938 blev Inger født og året efter Gudron. Juledag 1940, som hans farfar var død juledag 35 år før, blev Carl Martin Kaare Christensen født. Niels Erik Kaare kom til i 1947.

Samtidig var Christian, som følge af sin kvægbrugsinteresse, med til at starte Nordfyns Kvægavlforening, som han var formand for i 22 år. Ellen blev sekretær lige så længe. Det var en travl tid for Ellen med krigsvanskeligheder, 3 småbørn, husholdningen og sekretærjobbet. Fra 1941 fik hun også ansvaret for meget af gårdens drift, da Christian kom i folketinget som suppleant for Christmas Møller, der måtte flygte til London.

Christian involverede sig efterhånden i mange ting. Bl.a. mejeri på lokalt plan, og han var med til at sammenlægge de fynske mejerier.

Han var formand for Slægtsgaardsforeningen i mange år, og med i kommunalpolitik. Han blev senere valgt ind i folketinget, så han ialt var medlem i 13 år. I 1968 begyndte de at bygge aftægtshus, og de flyttede ind 1. marts 1969. De overdrog gården til Carl Martin med skøde af 11. marts 1969.

Kaaregaard bestod da af matrikel nr. 1, 3e, 3t i Badstrup samt 2d i Thorup. Vurdering 380.000, som var overdragelsessummen. Dertil 26.000 for besætning og løsøreværdi 28.000.

Carl Martin havde som sin far, været på Ryslinge højskole og Dalum landbrugsskole. Han havde været soldat. Også han blev medlem af K.U., hvor han traf Kate Jørgensen. Hun var kon-

torassistent og fra Odense. De blev gift 3. april 1969, og Kate beholdt sit job i Odense, indtil hun nogle år senere fik ansættelse i lokalt foderstoffirma. De 2 er 8. og foreløbig sidste generation på Kaaregaard.

Inden de overtog gården, blev den før så gode stambesætning solgt, og kostalden fra 1907 blev lavet om til fedesvin. Der blev bygget kornsiloer i laden og et nyt maskinhus. 1978 blev den sydlige længe revet ned, og der kom nyt værksted og garage i stedet for. Stuehuset blev igen moderniseret, da de flyttede ind. Der kom nyt badeværelse og køkken, og folkestuen blev nedlagt. Der var ikke mere behov for den, da Carl Martin og Kate ville drive gården uden fremmed hjælp. I vores barndom var der fodermester, 2 karle og 2 piger, men således er hjælpen jo forsvundet på langt de fleste landbrug. 1984 blev den gamle veranda fra 1943 i stuehusets sydgavl revet ned, og en ny gavl blev bygget op. Der var desuden blevet installeret halmsfyf.

Ellen døde 1970 og Christian 1977, og aftægts huset blev solgt.

Kaaregaard drives i dag som rent markbrug, og Carl Martin er gået i sin fars fodspor med udadvendte interesser, bl.a. politik og slægtsgårdsforening. Han er medlem af Sønder sø kommunalbestyrelse, og fra 1984 af folkettinget.

Navnet Kaaregaard stammer fra en høj nord fra gården Karrehøj, senere Kaarehøj. Navnet har måske forbindelse til sagnskikkelsen Kar. Gården har formentlig først fået navnet i dette århundrede. Ellen og Christian døbte deres drenge med Kaare som mellemnavn, og Niels Eriks drenge har fået samme mellemnavn. Ingers dreng er døbt Kaare til fornavn, så gårdens navn er ført videre i næste generation.

Kildeangivelse: Undersøgelse af arkivar P.K. Hofmansen og optegnelser af Chr. R. Christensen.

Gudron Kloppenborg-Skrumsager

Rejsebrev fra Sydslesvig

Turen til Sydslesvig d. 13.-17. juni 1985

Fuld af glad forventning startede jeg tidligt d. 13. med tog fra København til Ringsted, hvor den bus ventede, som skulle køre rejsedeltagerne til Sydslesvig de næste dage.

Det var en tur, som jeg ofte havde tænkt på at tage. Nogle af de steder, vi skulle besøge, havde jeg set før, men ikke mindst derfor ville jeg gerne deltage i turen.

Vi kom godt afsted og kørte gennem de smukke egne fra Ringsted til Storebæltsfærgen. - En dejlig sejltur i den sollyse morgen. Så nye deltagere på bussen i Fredericia og syd på for at nå Emmerlev Klev - og eftermiddagskaffen der, som blev nydt, mens vor fører i det sydslesvigske hilste os.

Her så vi det nye dige, skråt opbygget som et bedre værn mod oversvømmelse og med græsende får, som vi på turen kom til at se tusindvis af.

Møgeltønder, med karnaphusgaden, efter sigende Danmarks smukkeste gade, og jeg vil gerne tro det, for en så harmonisk arkitektur er sjældnen. - Men vi skulle besøge kirken, og når man træder ind i den, er det som at se en opslået billedbog. Væggene dekoreret med kalkmalerier, hvoriblandt man finder selvportræt af den maler, der har restaureret kalkmalerierne. Hårdhændet måske, men fantastisk levende, ja, man fristes til at sige morsomt. Og loftet med sine kæmpemæssige malerier af skabelsen og dommedag. Møgeltønders sognepræst fortalte os levende om kirken.

Vi skulle nu mod Rudbøl, hvor grænsekroen

skulle huse os for natten, i romantiske soveværelser. Så var der dejlig middag og bagefter tid til tur til grænseovergangen til Tyskland inden sengetid.

Den første indholdsrige dag var gået.

Næste morgen blev grænsen til Tyskland passeret, og vi nåede snart Nolde Museet i Seebüll, hvor vi havde god tid til at se denne kunstners meget forskelligartede kunst. Højest mærkelig var en del af den, men hans grafiske arbejder var af stor skønhed, og ligeledes betog hans blomstermalerier med de glødende varme farver. Det var fint arrangeret, at vi også fik tid til at se dette museum.

Nu gik det ud i landskabet med de smukke røde frisergårde, der så velholdte ud - måske lidt hårdhændet restaureret af og til. Men imponerende lå de der, og vi fik også lejlighed til at se laden med den smukke trækonstruktion på en af de gamle gårde. Mange af dem ligger hævet, på et såkaldt »værft« (Warf) for at være beskyttet mod oversvømmelse, som tidligere har plaget de nordfrisiske egne.

Ja, nordfrisisk er denne egn. Befolkningen siger, den hverken er dansk, tysk eller sønderjydsk, men frisisk. De har deres eget folkemål, deres specielle kultur og deres eget flag, som vi så vaje så godt som overalt på vor tur, dog undertiden side om side med det slesvigske oprørsflag. Efter frokosten ved overfartsstedet til Halligen Hooge sejlede vi nu den friske tur med motorbåd over til Hooge. En mærkelig verden oplevede vi her.

Langt ude i Vesterhavet ligger disse Halliger, småøer med spredt bebyggelse. Undertiden er der oversvømmelse mellem gårdene herude, men i dag kunne vi se, at der var land imellem gårdene.

Så nåede vi Hooge og travede ad den cementerede vej op til bebyggelsen, for en landsby kan man vel ikke kalde den lille klump af huse, vi stiledede imod. Men her var hyggeligt med småhaver mellem de kønne røde bygninger, og vi skulle da prøve en »Farisæer« (d.v.s. kaffe med rom og flødeskum) og ualmindelig lækkert bagværk. Men det var dog »Königpesel«, der var det mest interessante. Her havde Fr. VII overnattet, da han var på besøg herovre efter en stormflod. Stuens vægge var rigt dekoreret med hollandske fliser, og her findes kostbare minder fra kaptajnernes togter til fjerne lande. - Den smukke lille kirke med stråtag besøgte vi også inden tilbageturen til fastlandet, og på denne tur så vi mange sæler, der soled sig på de flade grunde i havet.

Så gik køreturen til Husum, hvor vi skulle overnatte 3 gange. En utrolig mængde får og mange sortbrogede køer græssede overalt langs vejene på de flade enge. En anderledes natur end den, vi kender fra det øvrige Jylland.

Vi kører ind i Husum ved Eideren og havnen med de mange sejlskibe og et kønt gammelt havnekvarter, og lige ved er vort rare Thomas Hotel med god mad og hyggelige værelser.

En ny dag kom med mange oplevelser. Om formiddagen fik vi den chance at blive kørt med vor bus til et supermarked, hvor der blev købt ind til billige priser, og hvor udvalget var stort. - Men vi skulle til Tønning, og i »Skipperhuset« spiste vi frokost hos den fornøjelige vært, der fortalte os om stedet og serverede god, speciel sydslesvigsk frokost.

Også denne by ligger ved Eideren med havnen lige ud for »Skipperhuset«. Der er en særlig stemning over de to byer, Husum og Tønning, lidt fremmedartet med de mange gavlhuse, havnene næsten i bymidten og så det fremmede mål, men jeg følte i hvert fald, at man var på gammel dansk grund.

Bagefter skulle vi se Eiderdæmningen, og man tør sige, at denne er et imponerende ingeniørarbejde, kæmpelang og -høj med vid udsigt over havet og floden på siderne - et monumentalt værk! - Vi opholdt os der så længe, at vi kunne gå hele den lange udsigtsbro igennem i sol og blæst.

Eftermiddagskaffen nød vi på »Tørkog«, en gammel frisergård, hos pastor Møller og hans kone, der har haft ungdomskurser her på gården. Pastor Møller fortalte fængslende om sin gerning i Sydslesvig og om befolkningens kærlighed til Danmark. Det var et ophold i den smukke gård, der gav nye billeder af det nationale sindelag i Sydslesvig.

Men endnu en stor oplevelse ventede os, nemlig besøget i Frederiksstad. En henrivende by med kanaler mellem husene i hollandsk stil, med roser overalt op ad husmurene. Desværre blev det stærk regn, så vi gik temmelig hurtigt gennem byen. Men det er en by, man har stor lyst til at gense.

Så blev det søndag, og turen skulle gå til Slesvig. Gennem de mange smukke landsbyer med storkereeder, ja, med mange storke, kørte vi til Dannevirke, hvor vi sad på dette forsvarsværk og hørte om stedets historie, især under de to sidste slesvigske krige. Men vi fik også besøgt Hedebyvolden ved Slesvig Nor og med vid udsigt over engen, inden vi kørte ind i Slesvig by til frokost.

Gottorp Slot var det næste sted, vi skulle besøge. En stor oplevelse at se det mægtige museum. Nydamsbåden i sin længde og to høje træfigurer, antagelig gudebilleder, fundet i jorden og næsten frygtindgydende i deres højde, var nok det, der betog mig mest. Men der var jo så mange andre ting, oldtidsfund, kunst og dejlige møbler, man kunne studere.

Ude på Hærvejen ligger et morsomt konditori, drevet af en dansk bager. Her skulle vi drikke eftermiddagskaffe med ekstra fin kage. Lidt bag ved konditoriet er der rester af Valdemarsmuren, også et led i Danmarks gamle fæstningsværk, og hertil gik vor tur.

Og så kørte vi ud til Isted Hede. Malerisk fredfyldt ligger den nu med skoven rundt om, og inde i en tykning står mindstenen for Læssøe, der faldt på dette sted. Vor fører fortalte os på en gribende og malende måde om den morgen.

Læssøe faldt for en kugle i brystet. Vi så næsten for os, hvordan hele episoden var gået for sig.

Tilbage til Slesvig by for at besøge domkirken. Dejlige Slesvig Domkirke. Den står for mig som noget enestående, med sit høje spir, sine ejendommelige piller og sine malerier, hele det betagende kirkerum. Desværre var højalteret under reparation, så vi ikke kunne se den berømte altertavle. Men indtrykket af en majestætisk helligdom fik vi.

Herfra spadserede vi ud til »Holmen«, det kønne lille bysamfund, hvor fiskerne lagde deres kirkegård midt på det lille torv, med deres huse rundt om.

De havde alt fælles i livet, og derfor ville de også være fælles i døden, sagde de - derfor blev kirkegården lagt i deres bymidte.

Så stille og idyllisk var her med de særprægede gamle huse og kirkegården som en blomsterhave. Mellem husene går slipperne ned til Slien, hvor fiskerbådene kunne ligge. Før i tiden var der det store sildefiskeri, nu er det meget indskrænket, hørte vi.

Det var en indholdsrig, dejlig søndag. Men så kom mandag med hjemrejse, og den blev rigtig nok også interessant.

For vi skulle til Flensborg. Landskabet forandrede sig fra de store, flade marker og enge på Vestkysten til den bakkede, skovrige østkyst.

Først var vi på Flensborg kirkegård for at se krigergravene. Man har hørt så meget om de faldne soldaters grave der. Men det gør stærkt indtryk at se stedet selv. De hvide marmortavler med de kendte og ukendte navne, og alt så velholdt.

Vi kørte gennem moderne og ældre kvarterer i det hyggelige Flensborg, og nede ved fjorden med udsigt til de høje banker ligger indgangen til »Flensborghus«, Danskernes hus her i byen. Her ventede fin middag i de smukke lokaler, og da den var nydt, kørte vi uden for byen til Glyksborg Slot, et rigtigt eventyrslot at se med tårne og voldgrav og med elegant møblerede sale under de tøndehvævede lofter. Her var mange billeder og minder om de slesvigske krige og malerier af den slægt, der har været og stadig bor her. Vort nuværende kongehus stammer jo herfra, så det gjorde også stedet interessant.

Men hjemturen nærmede sig, og vi havde en god køretur til grænsen, også med besøg på supermarked der, og så ind i Danmark igen.

Her gjaldt næste besøg Frøslevlejren, i dag en rar, stor lejrplads med træbarakker, der bl.a. huser en børnehave og Røde Kors.

Men besøget man mindeudstillingen for lejren under besættelsen, er indtrykket et andet. Uhyggelige tegninger af livet i lejren gør os alvorlige og eftertænksomme. - Heldigvis er der lysglimt i form af vittige sange, digtet af fangerne, og af souvenirs, forarbejdet i fangetiden.

Godt at komme ud i naturen igen.

Rask gik det så hjemad, mens flere af deltagerne sagde farvel og stod af undervejs. En sidste fælles »snak« på Storebæltsfærgen og så stop i Ringsted for os, der skulle med toget til København og længere nordpå.

Turen var forbi, men med minderne om en indholdsrig, fint tilrettelagt og smuk tur med dejlig stemning siger jeg:

Tak for en stor oplevelse.

Else-Margrethe Ransy.

Gården, slægten, landsbyen

Bog med mange spændende artikler - og et forslag til en slægtsgårdsrejse

»...Der gik en prægtig procession gennem landsbyens gader. Det var tidligt på efteråret, og der skulle holdes høstgudstjeneste i Sankt Peterskirken i Breitenbach. Alle sognets bønder var mødt i deres fineste festtøj, og deres koner bar den traditionelle højpuldede hat og det særprægede halssmykke. Repræsentanter for landboudommen bar takkeofrene frem tillige med den store høstkronen og sammen med byens borgmester gik Tyrols landshøvding...«.

Med disse linjer indledte Hanne Mathiesen en artikel om kontinuitet og forandring i et tyrolsk landsogn i bogen »Bønder og Fiskere«, der er udgivet af Nationalmuseet i anledning af den kendte museumsmand Holger Rasmussens 70 års fødselsdag.

Skildringen er fra Breitenbach am Inn i Kufstein amt og handler om slægtsgårdene i de nordtyrolske kalkapler i fortid og nutid. Bosætningsmønstret er præget af enkeltgårde og småflækker. Disse sidste opstod af større gårdenheder, som blev delt for ca. 500 år siden.

Området er et meget smukt og spændende landskab, hvis græsklædte bjergskråninger og mange enge danner basis for intensiv kvægavl. Foruden hø og grænsensilage fodres kvæget (»Tiroler Flechvieh«) med majs. Markerne ligger dels hjemme ved gårdene, dels som overdrev (»Alme«) ved eller over skovgrænsen. Det vi i Norge og Sverige forstår ved en sæter.

Man har i området en ærestitel, som tildeles bønder, når gården har været i samme slægts eje i 200 år. Det sker i form af et skilt, som fremtidig skal smykke stuehusgavlen til minde om, at her bor folk med livsgrundlaget »Die Treu zu Gott und zum Erbe der Väter«. Skiltene overrækkes ved den før omtalte festlige høstgudstjeneste.

I artiklen fortælles mange detaljer om landbrugsdriften, gårdens bygninger (»Unterländischer Einhof«) med plads til både menneskebolig og stalde, om slægten, om husholdet og om lokalsamfundet. Artiklen er således oplysende og læseværdig, men bogen (der kan købes i boghandelen eller lånes på biblioteket) anbefales også på grund af

dens øvrige indhold med artikler om for eksempel »Landsbyer på Randerseggen«, »Ammehuer med gule og røde silkebånd«, »Pløjning«, »Det landlige øl«, »Skovserkonerne«, »Limfjordspennalhuset«, »Amagerstuer« samt emner fra Færøerne og Åland og meget mere.

Ville det for resten ikke være en god ide at arrangere en slægtsgårdsrejse til Tyrol?. Jeg var sidste sommer rundt i Kufstein amt og kan bekræfte, at

det er et meget egnet mål for en sådan rejse med bus. Ved samarbejde med områdets slægtsgårdsforening er der sikkert mulighed for at arrangere privat indkvartering og således billiggøre arrangementet. Man kunne måske endda lægge rejsen på det tidspunkt af året, da der holdes høstgudstjeneste. Som modstykke kunne man tænke sig en rejse for tyrolske slægtsgårdsejere her til Danmark.

Rich. G. Nielsen

FRA ARBEJDSMARKEN

SOMMERTUR

Randerskredsen havde lørdag den 22. juni 1985 arrangeret sommertur i samarbejde med Slægts- og Lokalhistorisk Forening for Nørre-, Sønder- og Mols Herreder. I strålende sommervejrr mødtes de 53 deltagere i turen ved Støvringgaard nordøst for Randers, hvor formanden for Randerskredsen, Henry Slemming, Hammelev, bød velkommen til forsamlingen. Derefter gav han ordet til lærer og egnsarkivar Peder Østergaard, Mellerup, som gav en levende og interessant beretning om Støvringgaards historie. Denne hovedgaard har siden 1735 og indtil for nogle år siden været jomfrukloster for ugifte døtre fra de fem højeste rangklasser indenfor etaterne. Klosteret blev i sin tid stiftet af Christine Harboe, født baronesse Fuiren.

Efter rundturen ved Støvringgaard kørte man til Mellerup Valgmenighedskirke, hvor Peder Østergaard fortalte om kirkens historie og om den strid, der i sin tid opstod i Mellerup, og som gjorde, at der nu er to kirker og to menigheder i den lille idylliske landsby. Valgmenighedspræst Børge Vognstoft, Mellerup, fortalte om Valgmenigheden og dens kirke, der også hører ind under den danske folkekirke.

Fra Mellerup kørte deltagerne til den landskendte kro, Hvidsten Kro, hvor eftermiddagskaffen blev nydt i den tidligere rejsestald. Hvidsten Kro er en meget smuk og hyggelig gammel landevejskro, hvor så meget som muligt af det gamle interiør er bevaret. Et hyggeligt og smukt islæt ved et besøg her er, at serveringspersonalet går klædt i kopier af de gamle egnsdragter.

Peder Østergaard fortalte derefter lidt af kroens historie og om den tragedie, som under besættelsen 1940-45 ramte kroen og den lille landsby mellem Randers og Mariager - Hvidstengruppens arrestation og senere henrettelse. Denne gruppe var en decideret modtagergruppe ved nedkastning af våben og ammunition, og den havde ikke noget at gøre med egentlige sabotageaktioner. Hele familien Fiil på Hvidsten Kro, med undtagelse af fru Gudrun Fiil, samt andre fra egnen blev arresteret og ført til Århus. Senere blev de mandlige medlemmer af gruppen ført til København, hvor de alle på nær een blev henrettet ved skydning den 29. juni 1944.

Der blev sunget en del af vore smukke danske sange ved kaffebordet i Hvidsten Kro. Formanden for Slægts- og Lokalhistorisk Forening, Willy Helbo, Trustrup, sluttede dagen ved på deltagernes vegne at rette en tak til Peder Østergaard for den levende, interessante og humoristiske måde, han havde fortalt om egnen omkring Mellerup og Hvidsten.

Willy Helbo

Nordjysk afd.

Sommerstævne på Vrejlev

Meddelt af Harald Olesen

Der mødte et halvt hundrede mennesker, ikke noget stort fremmøde. Dagen var nok ikke heldigt valgt, for der var dyrskue i Hjørring, men ret tidligt blev stævnet omtalt i Pressen, og det er altid forvirrende, når mødetid ændres, så forarbejdet skal fremtidig forhindre en gentagelse. Forøvrigt tror jeg også, vi skal undgå selve højsæson af ferietiden.

I Kirken sang vi »Den signede dag« inden S. Holst gav en meget god skildring af klosterets historie. Vi sluttede i kirken med at synges: »Du gav mig o Herre en lod af din jord«. Også den smukke kirkes omgivelser blev vist ved rundgang inden vi gik til klostrets have.

Den store og smukke have blev vist ved en rundgang, vel især et kæmpemæssigt parti Rhododendron blev beundret. Kaffen blev drukket på et lunt plæneparti inden ejeren Troels Holst gav en skildring af klostret, som landbrug.

Godset er på 450 tdr. ld., hvoraf 90 er skov og beplantning, alt markjorden kan nåes med kunstig vanding. Som specialafgrøde dyrkedes kartofler til fabrik.

Besætningen er på 150 stk. malkekvæg af S.d.M. + opdræt. Man har avlet majs til kvægfoder lige siden den fik indpas i landet. Troels Holst ejer yderligere et par gårde i nabolaget + en jordforpagtning, så der er ca. 600 tdr. ld. under plov.

Som noget helt nyt er der tillige under vejledning af vildtopdrætter Mogens Juhl Christensen, Serritslev, anlagt opdrætningsfarm for fasaner.

Efter gennemgangen var der rundvisning til vildtfarm, maskinpark m.v. men af hensyn til smittefaren undgik man kvægstaldene. Der er 6 fuldtidsansatte i landbruget.

Landsformand Jens P. Petersen holdt et tankevækkende foredrag, hvor han især røgte ved de opgaver, som slægtsgårdsforeningen beskæftiger sig med.

Sluttelig afviklede vi vor generalforsamling. Vor formand nævnte bl.a. i sin beretning, at Nordjyllands amt er lovlig stort i udstrækning for een kreds, og foreslog 2 i stedet, med Limfjorden som skillelinie.

På valg i bestyrelsen var Jørgen Skov, Asdal og Harald Olesen, Manna, der blev afløst af henholdsvis Espen Saksager, Poustrup og Mary Hjortlund, Stenum. De øvrige i bestyrelsen er: Peter Bentzen, Aabybro, Ingrid Houbak, Bjergby og Frede Bruun, Hørby.

Vi havde et godt stævne, men måtte gerne have været flere.

Referat af Lolland-Falster afdelingens udflugt til Ærø

Slægtsgårdsforeningens afdeling for Lolland-Falster foretog den 9. juli 1985 en udflugt til Ærø.

De 50 deltagere mødtes i Taars færgehavn kl. 8.15 og samledes i en bus, hvori turen foretoges.

Efter to færgeture i det smukkeste vejr var vi i Marstal kl. 11. Efter at have set Jens Hansens søfartsmuseum, der rummer utallige skibsmodeller, billeder og minder fra Marstals glørværdige fortid som søfartsby, fortsattes til Dunkær Kro, der er en kongeligt privilegeret kro, som er i 6. generations eje, og hvor vi blev udmærket beværtet og havde et par dejlige timer sammen med familien Niels Moritzen fra Skovlygård og forhenværende borgmester i Ærøskøbing Helge Hansen som vore gæster.

Helge Hansen indviede os med sin store viden i Ærøs historiske fortid. Øen er 88 km² og har 8000 indbyggere. Der har tidligere været 7 kommuner og kirkesogne. Nu er der 2 kommuner, Ærøskøbing og Marstal. Befolkningen har ernæret sig ved landbrug og fiskeri og især skibsværftindustri. Nu satses der mere og mere på turisme. Der er ingen større gårde. De, der har været, er i tidens løb blevet delt meget op.

Ærø har været hærget af venderne. Der er forskellige fæstningsværker fra 1100-tallet. I 1231 var der to kongelige godser, Brunznæs og Skjoldenæs. I 1633 blev øens fire herregårde delt mellem hertug Christians 4 brødre og der kom meget hårde tider for befolkningen. Der blev opstillet 5 galger, som blev flittigt brugt.

I 1658 hærgede svenskerne under Carl Gustav på øen. De sidste rester af ellers betydelige skove fra fordums tid forsvandt.

I 1789 fik alle fæstere foræret deres gårde af kongen.

Ærø har i 300 år før 1864 hørt til hertugdømmet Slesvig, men ved freden i 1864 lykkedes det kongen at beholde Ærø, medens resten af Slesvig måtte afstås til Tyskland.

Før 1564 havde Ærø et meget omskifteligt tilhørsforhold mellem konger fra Danmark og hertuger fra Slesvig.

Haderslevkredsen har afholdt sin årlige sommertur den 10. juli om aftenen.

Der kom ca. 50 gæster ved Brødremenighedens kirke i Christiansfeld. Otto Grell, som selv er medlem af menighedens ældsteråd, fortalte om menighedens kirkelige ritualer, og vi så den særprægede kirkesal. Derefter gik vi rundt og så på de fredede huse i byen, som stammer fra 1773, da Herrnhutterne grundlagde byen. Christiansfeld er en meget særpræget by p.g.a. alle de store gule ejendomme med rødt tegltag, og lindetræerne i gaderne.

Vi sluttede spadsereturen på »Gudsageren«, som er menighedens kirkegård. Også den er speciel i forhold til alm. danske kirkegårde. Menighedens medlemmer bliver begravet i den rækkefølge, de er døde, og kvinderne er begravet mod øst og mændene mod vest. Stenene er nøjagtig ens, og der er kun navne ingen titler på. På den måde er alle sociale skel udslettet med døden. Der må ikke plantes på gravene. Kirkegården er beplantet med 200 år gamle lindetræer.

På hele turen orienterede Otto Grell, ligesom han under kaffebordet på Brødremenighedens hotel gav en fyldestgørende skildring af byen, hvor det meste af bymidten er ejet af brødremenigheden.

Der har været mange oldtidsminder på øen, men kun yderst få er bevaret, bl.a. en stor langdysse ved Store Rise, der er 58 m lang og har tre kamre.

Efter frokost besøgte vi Skovlygård i Stokkeby, hvor vort medlem Niels Moritzen og hans kone fortalte om gården og viste os rundt. Den er på 25 ha og har 7-marks drift. Der er både køer og en fin besætning af svin, som vi ikke fik lov at se. Gården har tilhørt familien siden 1750 eller så langt, man har kunnet spore tilbage. Vi besøgte stuehuset, der stadig har sine fine malede lofter med dekorationer.

Vi kom derefter på vores tur rundt på Ærø forbi Helge Hansens gård Østergård i Tranderup, beså de høje, smukke klinter ved Vodrup, som i tre terrasser hæver sig 33 m over havet og består af plastisk ler, som får havbunden til at hæve sig ved presset fra land. Et meget ejendommeligt og smukt syn. Videre kom vi forbi Tranderup kirke fra 1100-tallet, hvis tårn af nyere dato er tegnet af den kendte arkitekt C.F. Hansen, til Vitsøs inddæmmede areal og Søby i nord og tilbage over Søbygård, forbi Bregninge kirke, som har en altertavle af Klaus Berg, og igennem Ærøskøbings smalle gader med toppede brosten, en af de smukkeste og mest velbevarede byer i Danmark med huse tilbage til 1680, med gadespejle og flotte dekorerede gadedøre. Gaderne var så smalle, at bussen ikke kunne komme igennem, uden at det blev nødvendigt for et par af være stærke deltagere at gå ud og flytte et enkelt bil.

Tiden var gået så stærkt, at vi ikke kunne få tid til at se mere af Ærøskøbing, men måtte tage afsked med Helge Hansen, som under turen havde fortalt os både om fortid og nutid på Ærø, og med hr. og fru Moritzen og takke for en uforglemmelig oplevelse, hvorefter vi skyndte os til Marstal, hvor færgen afgik kl. 16.45 til Rudkøbing. Kl. 19.30 var vi atter tilbage i Tårs og sluttede en dejlig tur, som havde givet os blod på tanden til at komme tilbage til Ærø for at se meget mere.

Knud Markersen

Vestjylland

Slægtsgårdsforeningen Vestjylland, mødtes d. 25. juli i den store smukke middelalderkirke i Bøvling, hvor købmand Åge Berg Andersen fortalte om kirken og det sjældne og smukke inventar.

Senere kørte man til gården Ryssensten, hvor proprietær Erik V. Rabek, fortalte om gårdens omtumlede historie og om driften i dag. Familien Rabek havde åbnet dørene for selskabet, som kunne glæde sig over en nænsom restaureret hovedbygning, hvor familien havde indrettet et smukt og hyggeligt hjem.

Til slut samledes man om kaffebordene i Bøvling Gæstehjem, også her fortalte Åge Berg Andersen, denne gang om byen Bøvling. Mads Andersen fra Hanning sluttede mødet og de 80 deltagere satte kursen hjemefter i den lune sommeraften.

Vi har modtaget nedenstående læserbrev:

Som svar på udtalelser af formanden for Dansk Slægtsgårdsforening gdr. Jens P. Petersen, der har været refereret i mange landbrugsfaglige blade og aviser, anmoder jeg venligst om, at De vil bringe vedlagte artikel (evt. læserbrev) i bladet Slægtsgaarden.

Om respekten for naturen og den dyrkede jord

Store dele af den danske befolkning har i de senere år fået en øget forståelse for bevarelse af vores natur og miljø. Det mærkes ved diskussioner mand og mand imellem, i den politiske debat og i form af øget tilslutning til miljøbevarende grupper og foreninger.

På denne baggrund virker det uforståeligt for folk udenfor landbokredse, når man hører landboledere udtale sig om natur- og miljøforhold. Disse ledere giver ofte udtryk for en total manglende forståelse for nødvendigheden af at bevare naturen og miljøet.

Man får let den fejlagtige opfattelse, at landmændene vil have lov til at svine som det passer dem, og enhver miljømyndighed, miljøorganisation eller enkelte miljø fortalere skal bekæmpe med alle til rådighed stående midler.

På Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde i Søndervig den 1. juni langede formanden gdr. Jens P. Petersen voldsomt ud efter miljøforkæmperne. Han sagde bl.a.:

»I dagens Danmark går vi alt for vidt. Danmarks Naturfredningsforening går foran i sagsregninger, der ligger hinsides al fornuft. Fra vort møde skal der lyde en protest imod den udprægede mangel på respekt for dyrket jord og for oplagte landbrugsinteresser. Ikke ethvert vandhul skal fredes, for at padderne kan leve uforstyrret, ikke enhver åbred skal fredes for at bevare en ikke særlig nødvendig vegetation, og forbud mod ukrudtsbekæmpelse på dyrkbar jord viser en kæmpemisforståelse. Indgreb overfor produktionen går for vidt«.

Som tidligere mangeårig lokalkomiteformand under Danmarks Naturfredningsforening er det min erfaring, at enhver fredningssag, der rejses af foreningen omfatter særdeles bevaringsværdige elementer. Sagerne forberedes grundigt, beskrives og motiveres overfor de berørte lodsejere og myndigheder.

At disse sager ikke »ligger hinsides al fornuft« ses af, at langt den overvejende del af de sager, der rejses af DN, stadfæstes ved kendelser i Fredningsnævn og Overfredningsnævn, som begge overvejende består af folkevalgte medlemmer fra forskellige politiske partier.

Når dyrket jord med mellemrum inddrages i fredninger er det ikke på grund af »udpræget mangel på respekt for dyrket jord«.

Danmarks Naturfredningsforening har en udpræget respekt for dyrket jord. Men det er ofte nødvendigt at inddrage dyrket jord, når det f.eks. drejer sig om større landskabsfredninger. Dvs. fredninger, hvor der foruden en række bevaringsværdige elementer, også kan være tale om at bevare et helt landskabsbillede. I sådanne tilfælde kan der blive tale om visse dyrkningsmæssige restriktioner, der oftest er af så ringe omfang, at landmænd med lidt god vilje kan leve med dem.

Selvom fredninger normalt møder en vis modstand, når de rejses, så viser det sig i de fleste tilfælde, at man efter en vis tilvænningsperiode bliver glad for, at der netop i egen omegn findes bevaringsværdige landskabsformer.

Hvad angår vandhuller og åbredder, som hr. Petersen nævner, så ville det glæde enhver frednings- eller miljøforkæmper, hvis fredninger kunne undgås. Hvis enhver lodsejer havde forståelse for disse biotopers betydning for naturens økologiske balance, ville fredninger være overflødige. Denne forståelse kan imidlertid i mange tilfælde ligge på et meget lille sted, hvilket tydeligt ses i mange vandhuller overalt i Danmark.

Hr. Petersens udtalelse om »en ikke særlig nødvendig vegetation« vil af enhver naturelsker blive opfattet som »liggende hinsides al fornuft«. Primitivt set har hr. Petersen ret. Disse planter langs åen har ingen dyrkningsmæssig værdi for landbruget; men dette motiverer ikke en udryddelse af dem. En rigt varieret flora og fauna i vore vådområder er tegn på et godt miljø, som der er mange gode grunde til at bevare.

Hr. Petersen må huske på, at den danske natur ikke kun er til for den »effektive« landmand. Den danske natur og det danske landskab er til for hele den danske befolkning.

Vi må derfor i fællesskab søge at bevare så meget som muligt, så vore efterkommere kan få nogle gode naturoplevelser, uden at disse skal opleves alene gennem bøger og videofilm, der beskriver, hvorledes naturen så ud på forfædrenes tid.

Karl J. Rasmussen,
agronom - Skærbæk

Jens P. Petersen har denne kommentar til ovenstående:

Artiklen betegner en forståelig reaktion når man er stærkt optaget af en naturbeskyttelse der medfører omfattende restriktive indgreb. Men heri kan jeg ikke følge Hr. Karl Rasmussen. Et værn om alt det særprægede og om skønhedsværdierne i landskabet og om det der bevarer den levende udfoldelse er påkrævet, men man går alt for vidt i kravene, i henvendelser og i sagsregninger landet rundt - både overfor de private og overfor kommuner og amter, alt sammen i de lokale fredningsnævn som udsættes for en vanskelig forhandlings- og afgørelsesproces.

Og man tager ikke de nødvendige hensyn til de økonomiske omstændigheder der er vigtige for erhvervsudøvere. Man kan jo ikke dyrke jord hvis man ikke må gøde, og erstatninger tilgodeser ikke ret til indgrebet overfor dyrkningen. - Jeg har nævnt disse problemer ud fra mit kendskab til dem som medlem af overfredningsnævnet som ofte må bremse de emsige folk fra naturfredningsforeningen, når de har haft held til at påvirke de lokale kræfter blandt de offentlige myndigheder. Og så blot den tilføjelse, at vi da heldigvis også kommer udfor, at de lokale fredningsfolk må stoppe videnskabsmændene der sidder til højbords i de centrale kontorer i København. Der er lyspunkter, men flest mørke sider ved naturfredningsforeningens alt for dikterende fremfærd.

Jens P. Petersen

Landlægens barske anstrengelser og alsidig virke i gamle dage

Læge Georg Jensen, Glumsø, parat til landtur. Han sidder bag i kanen, på den ophængte doktorstol. Kusken er Rasmus Christensen fra »Højgaard«, Glumsø.

Man skal et godt stykke ind i 1800-tallet, før lægevæsenet var nogenlunde udbredt i landdistrikterne.

En af de første læger på landet i egnen mellem Næstved, Ringsted, Sorø og Haslev var *Peter A. V. Schmedes*. Han var født på Assendrup ved Tybjerg, nedsatte sig efter embedseksamen som praktiserende læge i Glumsø med domicil på Sorøvej, blev endvidere godslæge på Næsbyholm og læge ved Christiansdals Kloster. I 1886 flyttede han til Thisted.

Berømt ud over landets grænser blev lægen *Hans Kaarsberg*, hvis far var præst i Skelby mellem Sorø og Næstved. Efter embedseksamen i 1880 åbnede han praksis i den fædrene præstegård, hvorfra han 1885 flyttede til Glumsø. Her byggede han et langt hus overfor kroen mellem hovedgaden og søen. Det blev kaldt »Taarnet« - åbenbart et tårn, der lå ned. Senere er ejendommen undergået mange om- og tilbygninger.

Hans ry som praktiserende læge, der ikke gik af vejen for selv de mest komplicerede tilfælde, levede i befolkningen længe efter hans død i 1929.

I 1899 flyttede han til Sorø, hvor han blev distrikts-, senere amtslæge og udrettede en stor indsats for forbedring og udbygning af sygehusvæsenet.

Ved siden af lægegerningen foretog Hans Kaarsberg mange og ofte lange rejser, ikke mindst for at studere primitive folkeslag og prøve tilværelsen blandt naturmennesker. Han var langt omkring og han skrev fine skildringer af fremmede folkeslag og deres fysiske forhold. Udover en doktorafhandling skrev han lægevidenskabelige skrifter. Under pseudonymet Hans Juul udgav han en lang række

skønlitterære bøger og endelig kom hans bidske og fornøjelige memoirer, der bekræftede de myter, som vidt og bredt havde dannet sig om denne spændende personlighed.

Hans Kaarsbergs praksis i Glumsø blev overtaget af læge *Axel Brun*. Samme år, 1900, nedsatte læge *Peter Kabell*, sig på stedet og lod opføre en stor lægebolig som nabo til kollegaens. Dermed var der etableret to praksis side om side og sådan vedblev det at være i over et halvt århundrede. I 1905 solgte Axel Brun sin praksis til læge Georg Jensen.

De to - Georg Jensen og Peter Kabell - praktiserede i et stort område i Midt- og Sydsjælland og kørte et »parløb«, hvorom der berettedes mangt og meget. I en periode, da motorkøretøjerne dukkede op, optrådte de livligt i sognerådernes dagsordener med ansøgning om at måtte trafikere sognevejene med motorkøretøj. Tilladelsen blev som regel givet, men ofte på adskillige betingelser.

Endnu i begyndelsen af dette århundrede var det sådan, at folk som oftest kun søgte læge i alvorlige tilfælde. Til gengæld var lægen indstillet på at klare det meste enten i patientens hjem eller i konsultations-stuen.

Samarbejdet mellem lægerne indbyrdes var præget af kollegialitet, hjælpsomhed og venskab, iblandet godt med smådrilleri. Man havde at gøre med særprægede personligheder.

Blandt de mennesker, der har haft tilværelsen som landlæge i gamle dage inde på livet er *Mogens Katstrup*, Priorgade 3, Sorø, søn af læge Georg Jensen, Glumsø. Han kan fortælle adskillige træk fra den tid.

Da Georg Jensen købte praksis af Axel Brun, gik de rundt og kiggede på huset. Et sted var der et stort hul i muren, hvortil Axel Brun bemærkede: »Hvad fa'en gør det. Der smækker vi bare Karoline op med enden udad«.

Samme Karoline var doktorens tjenestepige og som husfaktortum fulgte hun med, som skik var, hos den ny famlile.

Axel Brun var en festlig herre, parat til spøgefuldheder. En dag, da han kom hjem fra sygebesøg, meldte Karoline, at der nylig havde været en mand for at hente doktoren til et akut tilfælde, men manden turde ikke vente, så han var kørt videre ind til nabolægen Peter Kabell. Axel Brun for omgående ind på naboens gårdsplads, hvor medhjælperen netop havde spændt doktorstolen fast på vognen. Axel Brun nåede lige at springe op i stolen og råbe: »kør!«, inden Kabell var nået ud for at stige til vogns.

Lidt anderledes gik det til engang, da Axel Bruns gode ven og kollega, læge Holst fra hovedstaden, var på besøg. Det var ud på de små timer, og de to venner havde nok drukket lidt tæt. Da kom der ligeledes en mand kørende for at hente læge til en patient. Axel Brun spurgte alvorligt og indgående om patientens symptomer, hvorefter han kort erklærede: »Nå, det er nok ikke mere end Peter Kabell kan klare. Her har du 2 kroner (mange penge dengang). Kør ind til naboen og tag ham med!«. Dermed var de natlige anstrengelser overladt til kollegaen.

Kollega Holst fra København kom ofte uanmeldt ud på aftenen med postvognen fra Vetterslev (der havde forbindelse med diligencen fra Ringsted). Så snart han var indenfor døren, råbte Axel Brun: »Karoline! De må straks låse Deres dør. Holst er kommet!«.

Som sagt, lægegerning var noget andet i ældre tider. Mogens Katstrup fortæller, at før hans far blev læge i Glumsø, var han reservelæge på sygehuset i Ringsted. Her lå operationsstuen lige ud til Nørregade, som dengang var en almindelig grusvej. En sommerdag stød han og opererede en svulst bort fra kinden på en kvinde. Svulsten blev lagt i en skål, der blev sat hen i et åbent vindue ud mod gaden. Mens han syede såret, hoppede en kat op i vinduet og fjernede sig med svulsten. Sådan kunne det ske dengang.

Meget alvorligt var et tilfælde engang i 1908, da Georg Jensen blev kaldt ud til en gård ved Sorø. Gårdmandskonen havde en graviditet, hvor fostret var dannet uden på livmoderen. Hvis hun skulle opereres, var eneste mulighed Næstved sygehus,

men der var næppe chance for, at hun kunne overleve, hvis hun skulle befordres med hestekøretøj 30 km ad knudrede grusveje. Georg Jensen ringede til sin kollega Niels Falbing i København (internt kaldet »Onkel Niels«) og bad ham assistere ved en operation på stedet. Niels Falbing tog toget til Sorø, hvor gårdmanden og doktoren hentede ham. Der blev straks gjort klar til operation midt i stuen på spisebordet under petroleumslampen. Operationen forløb perfekt, såret blev syet sammen. Men så sprang lampeglaset. Var det sket minutter forinden havde patienten formodentlig ikke overlevet.

Der var stor standsforskel mellem folk på landet før i tiden og mellem den »lærde« læge og arbejdere, husmænd og mindre bønder. Men lægen kom overalt og behandlede alle, uanset stand og stilling.

Om blødsødenhed var der ikke tale. En dag blev der ringet til doktoren, at han skulle komme ud til en gård, hvor en dreng lå med brækket ben. Svaret lød, at man bare kunne køre ind til Glumsø med drengen. Her blev benet sat sammen med et rask tag, lagt i gips, og nogen tid efter var drengen atter i fin form.

Rich. G. Nielsen.

I forbindelse med projektet »Landsbymiljø i 200 år« er man interesseret i at høre fra folk, der kan fortælle om landlægenes liv og virke og ikke mindst håber man, at der dukker billeder op, som har forbindelse med dette emne.

Man kan kontakte enten redaktør Richard G. Nielsen, Sortebrødre Torv 4, 5000 Odense C (09-14 56 66) eller red. af »Slægtsgården« Fåredammen 11, 5300 Kerteminde, tlf. 09-32 14 61.

Slægtsgaardsbogen udkommer i September

Den helt oplagte gavebog til fødselsdage og jubilæer i Slægtsgaardskredsen, og som julehilsen kommer nu på initiativ af hovedbestyrelsen. Den bør være på reolen i alle Slægtsgaarde og hvor familie-medlemmer befinder sig. Bogen er et værdifuldt skrift på ca. 120 sider og indeholder 12 alsidige og meget interessante beretninger om mange sider af landbolivet og om mennesker på landet. Den er smukt udstyret med billeder og tegninger hentet fra alle egne. Bogens titel er »Set og Hørt - Erindringsbilleder«, og bidragydere er Fru Nanna Friefelt, Folketingsmand Jens Steffensen, Folketingets tidl. formand Karl Skytte, Fru Else Nielsen (Jærgården), Gdr. Johs. Nielsen, Ejlekærgård, Frk.

Hanne Marie Mortzfeldt, Propr. Jakob Højlund, Agronom Peder Høgh, Bankfuldmægtig Agner Henriksen m.fl.

Bogen koster frit leveret kr. 95.- og kan allerede nu bestilles hos Landsformanden, Jens P. Petersen, Thyravej 7, 4100 Ringsted ved indsendelsen af beløbet ved checks el. pr. postanvisning eller ved at sende kuponen. Girokort vedlægges da. Telefonbesked (03-61 00 23) modtages også.

Det henstilles indtrængende til alle læserne at benytte tilbudet når der skal bringes en hilsen til nært eller fjerntstående. Bogen vil givet blive modtaget af alle med stor glæde.

De gamle billeder

»Der var engang«

Billedet af det gamle køkken er fra »Aarslevgaard« som indsenderen Torp Friis Møller vil fortælle mere om i næste nr.

Som et kuriosum kan nævnes at køkkenet brugtes lige til 1950, da en modernisering af gården fandt sted.

Velkommen til nye medlemmer....

Gårdejere
Alice og Ingvar K. Hansen,
»Dyssetinggaard«,
Grønsundvej 299, Meelse,
4871 Horbelev.

Frugtavler
Ejnar Lollesgård Rasmussen,
»Strandlyst«,
Pelækkevej 7,
5900 Rudkøbing.

Gårdejere
Kirsten og Chr. Holm Pedersen,
»Janumgaard«,
Hobrovej 20,
9670 Løgstør.

Gårdejer
Niels Jensen,
Ejbyvej 53,
4623 Lille Skensved.

Mælkeproducent
Thomas Nielsen,
»Møllevang«,
Smedevej 13,
4735 Mern.

Gårdejer
Philip Madsen,
Skovgårdsvej 12,
5350 Rynkeby.

Gårdejer
Anders Andersen,
»Langeskovgaard«,
Langæblevej 5,
5871 Frørup.

Gårdejere
Ida og Helge Andersen,
»Toftvang«,
Kindvigvej 18 B,
4735 Mern.

Gårdejere
Inger og Hans Engell,
»Stubbegaard«,
Snorrebakken 10,
3700 Rønne.

Gårdejer
Karl Frandsen,
»Skovledholm«,
Hvalsøvej 28, Osager,
4320 Lejre.

Gårdejere
Ingelise og Jørgen Jørgensen,
»Marbjerggaard«,
Skovmøllevvej 27, Rettestrup,
4700 Næstved.

fortsættes næste side

Velkommen til nye medlemmer....

Lærer
Hans Erik Brandt,
Vinkældervej 8,
5000 Odense C.

Gårdejere
Else og Hans Henriksen,
Lille Høm 16,
4100 Ringsted.

Gårdejer
Holger Jensen,
»Smøragergaard«,
Årslev Engvej 3,
4200 Slagelse.

Gårdejere
Dinne og Hans Chr. Kehlet,
»Troesbjerg«,
Avnøvej 97, Fjeldstrup,
6100 Haderslev.

Gårdejer
Helge Banghøj Andersen,
»Banghøjgaard«,
Kildevangsvej 11, Gøderup,
4000 Roskilde.

Fru Ella Hvidt og
skovrider Edvard Hvidt,
Varnæsvej 537, Felstedskov,
6200 Åbenrå.

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgaard«,
Øllemosevej 4,
Flakkebjerg,
4261 Dalmose

Gdrj.
Anne M. og Andreas Hansen,
»Skovly«
Nybøl Skovvej 7,
Nybøl Mark,
6230 Rødekro

Gdrj.
Harry Nielsen,
Stormgårdsvej 34,
6372 Bylderup-Bov

Inger R og Jens
Østergaard Jensen,
Habelstrup »Østergaard«,
Steffenhøj 160,
9700 Brønderslev.

Gdrj.
Laila og Henning Larsen,
»Trolldemosegård«,
Bavnen 12, Venslev,
4050

Gårdejer
Bent Boding,
Nr. Ørslev,
4800 Nykøbing F

Gdrj.
Harald Jensen,
Stærmossegård,
Korkendrupvej 19,
5540 Ullerslev

Gdrj.
Johannes Jensen,
Måre Byvej 20,
5053 Ørbæk

Gdrj.
Hans Jørgen Hansen,
»Bregnholt«,
Østvej 6,
Herritslev,
4880 Nysted

Seminarieadjunkt, gdrj.
Ole Glahn,
Hovedgaden 31,
Viskinge,
4470 Svebølle

Gdrj.
Karen og Frits Jacobsen,
»Østerbygård«,
Melbyvej 2,
5610 Assens

Gdrj.
Jørgen Thingbjerg,
Strandskovvej 6,
Aunslev,
5800 Nyborg

Gdrj.
Karen og Peder Sørensen,
»Nedergaard«,
Skivevej 14,
Tastum,
7850 Stoholm

Gdrj.
Else og Søren Sørensen,
Daenggaard,
Vestergade 24,
Svejstrup,
8660 Skanderborg

Gdrj.
Else og Niels Stampe Andersen,
»Havsbjerggaard«,
Stenstrup,
4573 Højby Sjælland

Cand.Pharm.
Birthe Renner Mortensen,
læge
Lars Renner Mortensen,
Bjølkehovedvej 22,
4913 Horslunde

Proprietær
Ole Hvidtfeldt
»Højgaard«,
Nykøbingvej 81,
4863 Eskildstrup

Pensionist
Othar Jørgensen,
Hedenstedvej 26,
8781 Stenstrup

Gdrj.
Henning West,
Sommerbogaard,
Mygget Alle 2,
Vaalse,
4840 Nr. Alslev

Gdrj.
Kirsten og Poul Edvard Knudsen,
»Agertoftgård«,
Fremmelev 27,
5450 Otterup

Gdrj.
Inger Marie og Chr. Theysen,
Nybølbygade 6,
Nybøl,
6230 Rødekro

Gdrj.
Inga og Andreas Friis Møller,
Aarslevgård,
Bolderslev Skovvej 1,
Aarslev,
6230 Rødekro

Vi skaffer penge til huse.

ANETAVLER

(stamtræ til udfyldelse)

Ring efter vor nye brochure
på tlf. 08 - 17 28 00.

BALLERMANN & SØN A/S
Skrågade 6 - 9400 Nørresundby

Slægtsgårdsbogen

»Set og hørt - Erindringsbilleder«

Jeg bestiller _____ eksemplarer á 95 kr.

Navn _____

Adr.

Kuponen sendes til Jens P. Petersen,
Thyravej 7, 4100 Ringsted

Skattemæssig rådgivning
Økonomisk rådgivning
Selvangivelser
Generationsskifte
Vejledning ved
ejendomshandler
Regnskab og revision

Speciale: Landbrugsregnskaber
- 20 års erfaring.

Regnskabsfirmaet

K. POULSEN WINTHER

Agronom - Buen - 9800 Hjørring

Tlf. (08) 92 52 88 Privat: (08) 99 83 22

Det er Nykredit for fremtiden.

GORNI LARSEN BENTON & BOWLES

Dansk landbrug er ikke født i går. Derfor er det også naturligt at tage højde for, at der kommer en dag i morgen. Og derfor er Jyllands Kreditforening og Forenede Kreditforeninger gået sammen i Danmarks største landbrugs-kreditforening: Nykredit.

Her og nu kommer sammen-slutningen ikke til at betyde de store ændringer. Det vil for eksempel fortsat være de samme lokale medarbejdere, du skal tale lån med.

Men ligesom landbruget er godt i gang med en strukturændring, står den teknologiske udvikling heller ikke stille.

Og det er en af grundene til, at vi går sammen.

På den måde kan vi nemlig udnytte EDB og anden teknologi til at sikre en endnu mere smidig og effektiv arbejdsgang lokalt.

Kort sagt, i fremtiden bliver det hurtigere og lettere at låne penge i Nykredit. Og ellers er alt ved det gode gamle.

Nykredit

den nye danske kreditforening

6100 Haderslev: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
1563 København V: Otto Monsteds Plads 11. Tlf. (01) 15 34 34
5100 Odense C: Magelos 2. Tlf. (09) 11 77 77
6950 Ringkøbing: Hermingvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 Viborg: Sct. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 Aalborg: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 Århus-Viby J: Kongsgårdsvej 6. Tlf. (06) 14 88 00